

Information om Vrejlev Kirke

Om denne folder:

Teksten er baseret på Poul Hviids skrivelse om kirkens historie, samt Arne Mumgaards beskrivelse af inventaret.

Fotos: Knud Birch Andersen og Inger Hansen

Udgivet af Vrejlev Hæstrup Menighedsråd 2012

På kirkens hjemmeside findes mere udførligt materiale om kirkens historie, ligesom der findes en del billedmateriale.

www.vh-kirker.dk

Vigtige årstal for Vrejlev kirke

Ca. 1160:.....	Kirken bygges
Ca. 1460-1500:...	Den store ombygning. Krusifiks og klokke
1534:.....	Reformation- kloster og kirke overtages af kronen
1575:.....	Kirke og kloster afhændes af kronen
1604:.....	Altertavlen
1639:.....	Prædikestolen, døbefonten. Indgangspartiet til kapellet
1646:.....	Alterkalk og disk
1676-1721:.....	Begravelser i det Holstein Juelske kapel
1855:.....	Korportalen fjernes
1864:.....	Herskabsstolen fjernes
1903:.....	Prædikestolen flyttes, nye bænke
1909:.....	10 tilmurede vinduer i nordsiden genåbnes
1916:.....	Kirken i selveje
1950:.....	Den tilsandede sokkel mod nord frilægges.
1963 og 1993:....	Orglet
1979-1980:.....	Omfattende udvendig restaurering.
1987-1988:.....	Omfattende indvendig restaurering
2008:.....	Nyt varmesystem og omfattende indvendig restaurering

Lige fra den tidligste middelalder har den betydelige kirke knejset på sin bakketop, et imponerende syn fra alle verdenshjørner. I vor tid møder man tit spørgsmålet: „Hvorfor denne store kirke netop her?“ Den indlysende forbindelse med Vrejlev Kloster har ikke været forklaring nok, og slet ikke fordi klosteret tilsyneladende blot var et kvindekloster under det store Børglum Kloster. Kvindeklosteret skulle - efter det mangelfulde kildemateriale - være startet ca. 1230, men den store kirke synes ikke at harmonere med et kvindekloster på stedet.

Nationalmusset fulgte den store restaurering i 1988 og ved den lejlighed blev det fastslået, at der allerede ca. et trekvart århundrede før den omtalte start af kvindeklosteret lå en så betydelig storkirke på stedet at den kunne fortjene betegnelsen kongelig eller fyrstelig. Det var altså ca. 75 år før det nuværende Børglum Klosters bygninger blev opført. Den store Vrejlev-Kirke blev bygget ca. 1160. Dette startår falder forbløf-

fende godt sammen med dateringer i præmonstratenserordenens historie

Hvem byggede Vrejlev Kirke?

Vrejlev kirke, som er en romansk kvaderstenskirke fra 1160, er ikke alene stor (38 x 15 m); den var også en pragtkirke med smukke søjler og profilerede sten.

Men hvem stod bag opførelsen af kirken? Det må have været en stormand i Vrejlev, der skænkede ejendommen og midler til kirken. Tanken at det var kongsjord er fremført, men ville det så ikke have været naturligt at lave et storbyggeri i Børglum, eftersom det var hovedsædet? Og da præmonstratenserne åbenbart ikke havde midler midt i 1100-tallet til at opføre deres egen storkirke og storkloster ved Børglum, kan man vanskeligt forestille sig, at de betalte i Vrejlev, selvom stedet var præmonstratensisk

Det store kor

1160-kirken var givetvis ikke beregnet til et nonnekloster. Den var heller ikke bygget til at være almindelig sognekirke. Med sit uforholdsmæssigt store kor (15 meter langt) ville den derimod være meget velegnet til en kirke med et stort antal kanniker, novicer m.fl. Kirken selv er således også er bevis på, at Vrejlev-centret rummede mange kanniker og ikke som hidtil ofte fremført en enkelt kannik, der fungerede som præst og prior.

Helgener

Vrejlev kirke har altid haft Skt. Nikolaus som skytshelgen - som mange andre betydelige præmonstratenserkirker. Men selvfølgelig havde en så stor ordenskirke en hel række helgener. Man plejer at sige at i alle præmonstratenserkirker var Jomfru Maria og Johannes Døberen hovedhelgener. I den store Vrejlev kirke har der selvfølgelig også været plads til andre, men man ved dog ikke med bestemthed hvilke.

Nonnekloster og nonnekirken

Kort efter 1200 skete der en katastrofe. Kirken i Vrejlev - og sikkert størstedelen af de nærliggende bygninger, hørende til det store præmonstratenseranlæg - blev ødelagt af en storbrand, som der er set tydelige spor af under restatureringsarbejderne. Både Vrejlev og Børglum var sat i en yderst vanskelig situation. En ny samlet løsning måtte findes, og i den løsning skulle Vrejlev indgå som ordenens kvindekloster. Planerne var klar ca. 1220 og kvindeklostret kunne sikkert starte ca. 1225 under ledelse af en priorinde. Det forhindrede ikke at der stadig skulle være en prior i Vrejlev, for Vrejlevs centrale beliggenhed var stadig af stor betydning for moderklosteret i Børglum og dets konvent.

Nonnernes indgang og kirkegård

Nonnerne måtte ikke blande sig med de mandlige præmonstratensere i kirken. Nonnerne skulle have deres egen indgang i og gang til kirken, og den har været i kirkens sydlige vestende med den forbindende gang over til nonnefløjens vestlige nordside.

Arkæologiske udgravninger mellem kirken og klosteret afslørede også et antal begravelser få meter fra nonnefløjens nordside. Gravene lå i forskellig dybde og var af forskellig alder. De blev ikke undersøgt, idet Nationalmuseet ønskede dem dækket igen

Nonnerne fik forøvrigt lov til at blive boende på klosteret efter reformationen og de fik deres underhold af klostrets nye verdslige herrer. Vi ved, at der boede nonner på stedet, så sent som i 1560-erne

Klosterets bygninger

For at vi kan forstå noget livet på og ved klosteret og kirken i de katolske århundrede, skal vi også oplyse om de mange bygninger, der stod på området ved reformationen og som blev besigtiget og vurderet for kongen i 1574. Det var kronen der overtog det hele ved reformationen. Vi må tro at det var byggerier fra klostertiden der blev registreret: Listen er omfattende og udgør foruden kirken 15 bygninger heraf er mange betydelige. Hertil kommer have, kirkegård, en mulig forbindelsesbygning mellem nonnefløjen og kirken, nonnernes clausura, læmure og 7 fiskedamme.

Og så må vi huske, at det sidste halve århundrede af klostertiden før reformationen bestemt ikke var klosteret storhedstid. Man kan godt forestille sig et endnu mere imponerende anlæg før. Under alle omstændigheder må man notere sig landbrugsbygningernes størrelse og antal. - Det underbygger, at der ikke blot var tale om et kvindekloster i Vrejlev, og at der var baggrund nok for den store kirke.

På nordsiden findes den tilmurede kvindedør med kvadsrene delvist bevarede

Den store ombygning

I 1400-tallets sidste tiår kom der til at ske store ændringer af Vrejlev kloster og kirke. Antagelig havde kirken allerede omkring midten af århundredet fået sit imponerende tårn. Der hænger den dag i dag den store, samtidige klokke med følgende indskrift i et sprog, der er en pudsig blanding af dansk og latin: hilpr us soli filius d(eu)s inri=hjælp os Guds enbårne søn, Jesus af Nazareth, jødernes konge.

Kirkens klokke med støbermærket PLP, der daterer den til midten af 1400-tallet

Den gamle romantiske kirke blev forvandlet til en sengotisk med store hvælvinger, prydet med bl.a. rosetter. - De eksisterende egentlige kalkmalerier er meget yngre - Apsis blev fjernet og det 15 m lange kor „forsvandt“, så kirken i syd fremstår som een ubrudt 45 m lang mur (heri indregnet tårnets ca. 5 m) Det skete ved, at hele kirkens sydsideskib blev revet ned og erstattet af en mur. Den brudte symmetri betød, at tårnet fik

sin nuværende „skæve“ placering i forhold til vestgavlen. Ved genopbygningen brugtes den romanske kirkes kvadre igen, men ellers blev Vrejlev kirke nu en munkestenskirke. Ved ombygningen må der være blevet lavet en klostergang, hvor sydsideskibet før var. Ligeledes synes der at være spor af en korsgang. Storbyggeriet har ligheder med et samtidigt byggeri i Børglum, men samlet må det konstateres, at det ikke synes at have været de fornemste arkitekter, der stod bag ændringerne, selvom kirken stadig fremtræder storslået.

Fra Klosterkirke til Sogne- og adelskirke

Med reformationen blev Vrejlev Kloster til et gods, og det var godsejeren, der ejede kirken, hvorfor den også de næste århundreder kom til at stå som en adelskirke. Da kongen den 25. januar 1575 mageskifter med Jens Bilde til Bildesholm, får Bilde ejerskabet med tilhørende rettigheder og pligter i forhold til den forhenværende klosterkirke (jus patronus), han får Vrejlev Kloster med avl, herlighed og bygninger, der findes på klosteret og på ladegården, 2 møller udenfor klosteret, 5 gårde og 7 gadehuse i Poulstrup by, 9 gårde i Guldager, 2 gårde i Lennestved, 1 gård og 4 huse i Hesselholdt, 5 gårde i Tjerrit (Rønnovsholm), 8 gårde, 1 gadehus og Hæstrup Mølle i Hæstrup, 1 gård i Giønderup. Man kan

altså se at klosteret lige til reformationen havde så at sige hele egnen under sine vinger. I de følgende århundreder var Vrejlev kirke og kloster ejet af mange forskellige. Ejerlisten byder på mange fornemme navne: Bille, Rønnov, Munk, Brahe, Wisch, Friis, Kaas, Juel, Gøje, Krabbe, Wind, Holstein, Dytschou, Gabel, Løvenskjold m.fl. og i kirken kan man se en række af disse og andre adelsnavne. I to hvælvede buer er der malet 32 adelsskjolde, båret af 16 bevingede engle.

Inventar og gravkapeller

Men derudover er der mange minder i kirken om adelstiden, idet store dele af inventaret er kommet til på disse ejeres foranledning. I det, der antageligt har været kirkens gamle sakristi(i det nordøstre hjørne) er der indrettet et adeligt gravkapel. „Det Holstein-Juelske gravkapel“ der rummer 6 kister. Den ældste begravelse er fra 1676 og den yngste fra 1721. I kirkens vestende, hvor der nu er dåbsværelse og trappeopgang var til 1866 „Det Hobeske-Gabelske gravkapel“ med de jordiske rester af i alt 5 personer.

Under koret til venstre for alteret findes en grav, der blev endeligt lukket 1908. Graven er - vel på grund af den

fornemme placering - i folkemunde kaldet „bispegraven“, og man har fortalt, at her ligger en biskop begravet, død i præstegården under en visitatsrejse. Det lyder mere end usandsynligt. I graven fandtes en hjerneskal og nogle ben liggende på humle- og malurtsplanter. Det hele peger mere hen på en fornem begravelse i den katolske tid.

H.C.Nyholm er den sidste, der har ejet både kloster og kirke (1860-68). Han solgte kirken til en vis fru Reischel i København. I 1874 blev den imidlertid købt af en „Kreds af Beboere“ i Vrejlev sogn, som ejede den indtil 1916, da kirken overgik til selveje

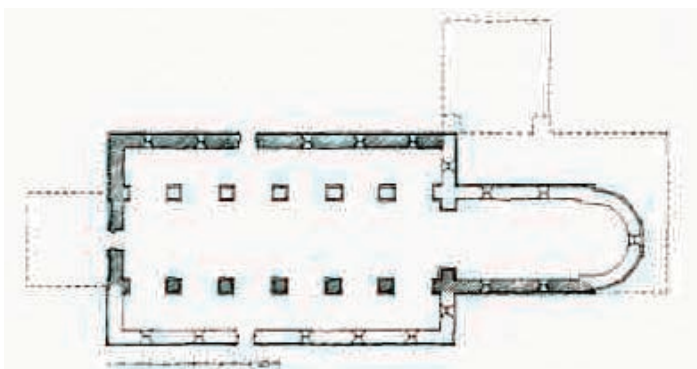

Ting, skole og hospital

Der lå et herredsting øst for Vrejlev kirke og kloster, på Rønnebjerg Hede, men Vrejlev havde da også et birketing, der startede som gejstlig før reformationen, men herefter overgik til kronen for så i 1575 at blive adelsbirk. Vrejlev kirke og kloster havde også deres „Baalhøy“ lige øst for klosteret.

Tæt op til det østlige kirkegårdsdige

lå helt op til forrige århundrede kirkeskolen. Mellem kirke-kloster området og Poulstrup har Poulstrup Hospital ligget, et hus beregnet til tre fattiglemmer fra godsets område, oprettet i 1700-tallet. Kirkeskolen og Hospitalet kan ses som en slags efterfølger for nonnernes store sociale arbejde i klostertiden

Grundplan af Vrejlevs "1160-kirke". Bevaret romansk kvaderværk er skraveret. Med stiplede linjer er angivet senere tilbygninger, herunder den fjernede udbygning på nordvæggen af det nuværende kor.

Vrejlev kirkes inventar

Altertavlen

Altertavlen er en såkaldt katekismustavle med bibelcitater, den er fra 1604, opsat på foranledning af kirkenes ejer Jens Bille.

Prædikestol

Prædikestolen fra 1639 var oprindeligt placeret på sydvæggen og fik først sin nuværende placering i 1903. Den er skænket af Ide Gøje, der ejede Vrejlev kloster og dermed kirken fra 1637 til 1654. I hendes tid blev Vrejlev kirke udstyret med meget af det inventar, der bruges den dag i dag.

Døbefont

Døbefonten er ligeledes skænket af Ide Gøje i 1639. Hendes og den afdøde ægtefælles navnetræk går som et bånd rundt om fonten. Hermerne på skaftet er symbolske figurer, hvoraf i det mindste 3 lader sig bestemme: styrken (søjle) kærligheden (barn) og retfærdigheden (vægtskål)

Altertæppe og alterdug

Altertæppet fra 1991 er designet og vævet af tekstilkunstneren Jette Nevers. Midlerne til tæppet stammer fra testamentarisk gave, som Vrejlev kirke modtog i 1989 efter Astrid Larsen, Poulstrup. Alterdugen og dækstykker til alterkalk og disk er kniplearbejder fra 1992, udført af Asta Svendsen, Tollestrup og Ruth Larsen, Harken.

Tralværket

Tralværket, der danner indgang til Holstein.Juelske gravkapel er ligeledes fra 1639. Det er næppe den oprindelige funktion, det passer dårligt i den eksisterende åbning, og inskriptionen „Lad de små børn komme til mig“ er besynderlig over indgangen til et gravkapel, hvor der kun ligger voksne. Det formodes at indgangspartiet oprindeligt har dannet dør til et særskilt dåbsrum, hvilket underbygges af, at tralværk og døbefont er fra samme år.

Ligtræerne

Ophængt på sydvæggen ses to ligtræer, der tidligere lå i korets gulv. Det drejer sig om grav“sten“ for et præstepar, Chresten Laurison, død 25. marts 1645 og denne hustru Birrit Pirsdatter og deres børn. Konens dødsdag er aldrig blevet skåret ind på den plads, der var afsat til det, der står blot 16..

Den syvarmede lysestage og de to messingvaser

I 1937 er der følgende notat i kirkens synsprotokol: „Graverens kone Julia Andersen, der besørger Kirkens Renholdelse, forærer til Jul Kirken en syvarmet lysestage.“

I 1990 skænker Elna Madsen, Poulstrup, de to bronzevaser til kirken. Vaserne er støbt hos metalstøber Kristian E. Christensen i Poulstrup

Alterkalk og disk

Alterkalken er i sølv, (med rester af forgyldning), og indlagte violette glasstene i ametystens farve. Som det fremgår af indskriften på foden, er den skænket af Ide Gøje i 1646.

Alterlysestager

De to store alterlysestager af messing er fra 1600-tallet.

Dåbsfad og dåbskande

Dåbsfadet fra 1623 bærer præg af mange års pudsnings, men endnu er motivet i bunden dog til at se: Mariæ Bebudelse. Dåbskanden er indkøbt i 1964 og tegnet af billedhuggeren Edvard Jensen

Chr. den III's bibel

På alterbordet ligger et fotografisk genoptryk af den første danske bibeloversættelse fra 1550. En testa-

Hustavlen

På en af pillerne i skibet hænger Karen Rønnovs „hustavle“, en tavle med gammeltestamentlige sentenser og ordsprog. Karen Rønnovs ejede som enkefrue Vrejlev Kloster 1575 til 1592. Mon den enlige mor med 9 børn har samlet sin erfaring i slutsentensen: PAA DENNE JORD INGEN RO - KAREN RØNNOV

mentarisk gave fra Marie Broen, død i 1993.

Krusifikset

Krusifikset der hænger mellem arkadebuerne i skibet er omtalt som et udtryksfuldt og dygtigt billedskærerarbejde. Det dateres til slutningen af 1400-tallet og er et såkaldt lægmandskrucifiks, der har haft sin oprindelige plads over opgangen til koret. I 1911 blev det grundigt restaureret, visse dele af korset fornyet og bemalingen genskabt så den nu skulle være som den oprindelige. Et sådant krusifiks skulle i katolsk tid findes i enhver kirke, ofte var det anbragt på korvæggen, sådan at ikke bare gejstligheden havde glæde af det, men hele menigheden, lægmanden.

Evangelisterne og de to kronede figurer langs sydvæggen

De 4 evangelistfigurer har sammen med de to kronede figurer ført deres egen omtumlede skæbne. De er fra 1600-tallet og har oprindeligt indgået i en korportal, der skilte skib og kor. Den blev nedtaget i 1855 og

figurerne lagt til side på loftet. Her blev de til 1936, da de blev trukket frem, restaureret og sat på deres nuværende pladser. De fire evangelister fik lampekupler på „hovederne“ til elektrisk lys, der blev installeret i kirken samme år. - Siden er disse lamper dog fjernet. De fire evangelister kan kendes på deres symbol: Matthæus med menneske, Markus med løve, Lukas med okse og Johannes med ørn. På sydvæggen i skibet - bag figurerne - ses endnu tydelige spor efter de oprindelige, romanske arkadebuer, der dannede åbninger ind til det søndre sideskib. Også en tilmuret dør kan ses, ligesom flere fordybninger i væggen og en luge i det sydvestre hjørne.

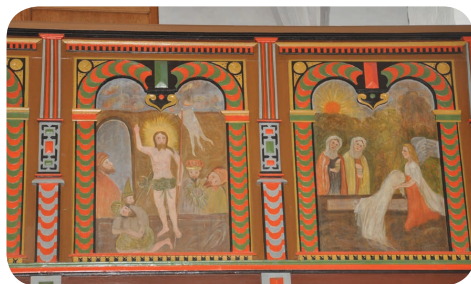
Kalkmalerierne på nordvæggen og på den øverste pille i skibet

Udsmykningen her har dannet baggrunden i en herskabsstol, (en balkon, reserveret for kirkeejeren og dennes familie). Den blev nedtaget i 1864 og malerierne er formentlig i den forbindelse blev overkalkede. De blev afdækket igen i forbindelse med restaureringen i 1988. De dateres til 1700-tallet og forestiller nogle træer, en stubmølle, et hus, en jæger.

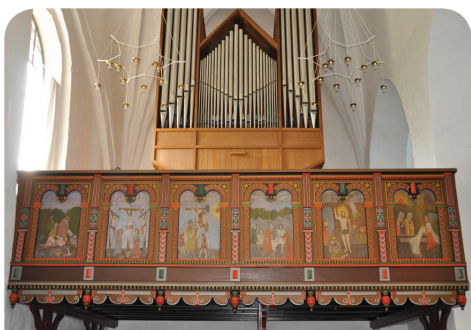
Lysekronerne

Den østligste af kirkens 3 store malmlysekroner stammer fra det 16-århundrede. I 1928 skænkede kreditforeningsdirektør Jens Sørensen Saksager endnu en krone - en kopi af den første og i 1937 blev en tredje lignende krone skænket af gårdejer Vilhelm Pedersen Hulsig og denne 2 brødre i Amerika, Niels Pedersen Hulsig i Texas og Hans Pedersen Hulsig i Californien.

Pulpiturmalerierne

Malerierne dateres til omkring 1600 og var en lang tid overmalede, fordi man fandt dem for ringe, men i dette århundrede er de igen kommet for dagens lys. De skildrer begivenhederne langfredag og påskedag.

Orglet

Frobenius-orglet er bygget i to omgange. I 1963 fik kirken et orgel med 8 stemmer. I 1993 blev det muligt at udvide det med 9 stemmer, takket være en stor testamentarisk gave fra Anna Christensen, Rønnebjerg, (død 1988) ligesom også penge, skænket omkring år 1900 af lærer ved Rønnebjerg skole Christian Larsen blev frigivet til orgeludvidelsen.

Degnestolen

Degnestolen i skibets sydøstlige ende bærer årstallet 1621. Kirkens øvrige bænke er fra 1903.

Præstetavler

I kirken hænger 2 præstetavler, en gammel og en ny. Den gamle er anbragt på en af pillerne ved midtergangen og nævner navne og årstal på kirkens præster fra reformationen og fremtil en vis pastor Huusmann. Den nye tavle på nordvæggen i skibets vestende er leveret i 1978 af tømrermester Henning Pedersen

